

"ואהבת לרעך כמוך..."

מדריך למורה

רציונל

משימת המבחן כוללת שני תיאורי מקרה המתמקדים במערכות יחסים בין פרטים ובין ה"אחר" בחברה. "האחר" במשימת המבחן מכוון לאנשים עם מוגבלויות ולעולים חדשים. חקר שני המקרים מבטא את תפיסת תכנית הלימודים בדבר הדגשת העיסוק בנושאים המעוגנים בתחום האזרחות, באמצעות אירועים שכיחים מחיי היום-יום של התלמידים. המשימה בודקת את רמת הידע וההבנה של התלמידים בהקשר לשני מוקדים: האחד – הזכויות (בשמן המפורש), והאחר – ההתנדבות.

משימת המבחן מעוגנת בעיקר בציר **אנחנו אזרחים במדינת ישראל**, ומשלבת גם היבטים אחדים מהציר **לחיות בסביבות משתנות**, כמפורט להלן. קיימת גם **אינטגרציה חיצונית** ברמת תיאום עם תכנית הלימודים בחינוך הלשוני (תשס"ג) בנושא טקסט מידעי (עמ' 27) וכתבת מכתב (עמ' 46-47).

הציר אנחנו אזרחים במדינת ישראל:

מודולה א סעיף 2.4	–	בהקשר לקליטה ולסיוע לילדים עולים חדשים (עמ' 90)
סעיף 4.3 (חלקי)	–	בהקשר לקבוצות חברתיות ביישוב ובסביבתו (עמ' 91)
מודולה ב סעיף 1.1 (חלקי)	–	בהקשר למי אנחנו? ומי האחרים? (עמ' 92)
סעיף 2.1 (חלקי)	–	בהקשר לזכויות ולחובות שיש לכל אדם שחי בישראל (זכות לכבוד אנושי, לשוויון, לחופש הביטוי (עמ' 93)
סעיף 2.2	–	בהקשר לשמירה על החוקים ומתן כבוד לאחרים (עמ' 93)
מודולה ג סעיף 1.8, 1.3 (חלקי)	–	בהקשר למחלוקות בין קבוצות עניין שונות (עמ' 95)
סעיף 2 (חלקי)	–	בהקשר להתמודדות עם סוגיות בהידברות ובפשרה (עמ' 96)
מודולה ד סעיף 2.2	–	בהקשר לחקיקת חוקים חברתיים והחובה לקיימם (עמ' 98)
סעיף 4.1	–	בהקשר למצוות שבין אדם לחברו (עמ' 98)
מודולה ה סעיף 3.1 (חלקי)	–	בהקשר לפעילות משולבת של אגף רווחה ברשות המקומית עם ארגוני מתנדבים (עמ' 103)
סעיף 4	–	בהקשר לפעילות התנדבותית ביישוב (עמ' 104)

הציר לחיות בסביבות משתנות:

מודולה ב סעיף 3.8	–	בהקשר למזעור נזקי השינויים על ידי גופים ממסדיים (חקיקת חוקים, נטילת אחריות ציבורית) ועל ידי גופים חוץ-ממסדיים (כמו: מתנדבים ואנשים פרטיים) במעורבות, באכפתיות ובעשייה למען החברה (עמ' 79-80)
מודולה ג סעיף 2.7	–	בהקשר לתרומה של פרטים לחברה שלא במסגרת עבודה או תפקיד – התנדבות לפעילות בקהילה (עמ' 82)

מטרות משימת המבחן בהלימה למטרות תכנית הלימודים

המשימה נכתבה בזיקה למטרות הבאות מתכנית הלימודים:

- מטרה 1 - מדינת ישראל – מדינה יהודית ודמוקרטית
סעיפים 1.6, 1.7, 1.10 (חלקי)
- מטרה 2 - מכנה משותף לצד ייחודיות בחברה הרב-תרבותית במדינת ישראל
סעיפים 2.5-2.7, 2.10
- מטרה 4 - המסגרות הארגוניות של החברה
סעיף 4.2 (חלקי)
- מטרה 5 - מעורבות חברתית-אזרחית
סעיף 5.4
- מטרה 7 - קשרי גומלין בין הפרט לבין הסביבות שבהן הוא חי
סעיף 7.1 (חלקי ביחס לסביבה האנושית)
- מטרה 10 - מיומנויות וכישורים
סעיף 10.5 א (חלקי), ד (חלקי)

מבנה משימת המבחן

במשימה שני חלקים:

חלק א: בכל חברה יש אנשים עם מוגבלויות

חלק ב: מתנדבים ביישוב

החלקים אינם תלויים זה בזה, וכל חלק עוסק בנושא אזרחי-חברתי אחר.

חלק א: בכל חברה יש אנשים עם מוגבלויות

חלק זה בוחן את הידע של התלמידים בנושא הזכויות של אנשים עם מוגבלויות: הזכות לשוויון (שוויון הזדמנויות) והזכות לכבוד, ואת הידע שלהם בהקשר לתפקידם וליכולת השפעתם של ארגונים חברתיים שנועדו להגן על זכויות אלה.

נקודת המוצא בחלק זה היא תיאור מקרה המתרחש במקום ציבורי – בית קולנוע – שלפי החוק צריך לתת מענה לצרכים המיוחדים של אנשים עם מוגבלויות. בהמשך המשימה הטקסט מתפתח. על התלמידים להקיש (להסיק) מתוך הטקסט את הקשיים שחווה יורם הזקוק לכיסא גלגלים, להביע כלפיו אמפתיה, ולקשר בין פרטי האירוע לזכויות יסוד של האדם. עם התפתחות הטקסט, עליהם להתייחס בראייה רב-כיוונית לנימוקים של בעלי העניין, לנמק ולהסביר את "הערך המוסף" ואת תרומתם של ארגונים חברתיים לפתרון הבעיה (במקרה הנדון).

כמו כן נדרשים התלמידים לכתוב מכתב רשמי המהווה סיכום ביניים, להתייחס לפרטי האירוע ולהעלות טיעונים, נימוקים והצעות לפתרון.

בסיום חלק זה נבחנים התלמידים בהבנת המושג "התנהגות בחברה דמוקרטית" ובצורך בחקיקת חוק חברתי הנוגע לזכויות של אנשים עם מוגבלויות.

הבאת דוגמאות רלוונטיות למימוש החוק הנ"ל בסביבתם הקרובה של התלמידים מסיימת את משימת המבחן.

חלק ב: מתנדבים ביישוב

בחלק זה נבחנים התלמידים בהבנת המושג "התנדבות" ובידע שלהם בהקשר לארגוני מתנדבים בסביבתם הקרובה.

נקודת המוצא היא תיאור פעולת התנדבות ביישוב בדרום הארץ. על התלמידים לנתח את האירוע המוצג בחלק זה ולהסביר מדוע הפעילות שתוארה היא מעשה התנדבות.

בהמשך מכוונת השאלות לפעולות של התנדבות בסביבת התלמידים. התלמידים מתבקשים:

- א. להתייחס לארגוני מתנדבים;
- ב. להמליץ על פעילות התנדבותית של תלמידי הכיתה;
- ג. להתייחס לדילמה הנובעת מפעולת ההתנדבות (האם להתנדב על חשבון שעות הפנאי או לא?);
- ד. להבהיר את הקשר של אמרת חז"ל "כל ישראל ערבים זה לזה" לפעולות התנדבות.

לבסוף עוסקת המשימה במערך הארגוני שבו פועלים ארגוני המתנדבים בהקשר המקומי ובהקשר הארצי, ועל התלמידים להבין ולהסביר את הנחיצות בתיאום ובשיתוף בין המערכות הפועלות.

הערה: בתי הספר הממלכתיים-דתיים יכולים להרחיב ולהוסיף שאלות (בנוסח שאלה 5 בחלק ב) בהקשר לגמ"חים הנמצאים ביישוב ובסביבתו.

באיזה חלק לבחור?

מאחר שכל חלק במשימת המבחן עוסק בנושא אחר, מומלץ לבחור בשני החלקים. עיתוי הביצוע של כל חלק יכול להיות בזמן שונה בהתאמה לנלמד מתוך תכנית הלימודים "מולדת, חברה ואזרחות", ובהתאמה לנלמד מתוך תכנית הלימודים לחינוך לשוני.

אבני היסוד המודגשות במשימת המבחן

סוציולוגיה: יחיד-חברה: צורכי יחיד וצורכי חברה, נורמות חברתיות, התחשבות הדדית, שייכות והשתייכות, ארגונים מוסדיים, סביבה חברתית, סולידריות חברתית

אזרחות: דמוקרטיה, יחיד וחברה: זהות ושייכות, זכויות אדם, שוויון ואי-שוויון, כבוד האדם, חוקים, הוגנות, היחס לשונה ולחריג, חופש ביטוי, התנדבות

גיאוגרפיה: יכולתו של האדם לשנות ולהשפיע